

Кузьменко Г. Технологія підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи / Галина Кузьменко // Проблеми підготовки сучасного вчителя : збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол. : Безлюдний О. І. (гол. ред.) та ін.]. Умань : ФОП Жовтий О. О., – 2015. – Випуск 12, Ч. 1. – С. 103 – 111.

УДК 378:[373.5+74]

Галина Кузьменко, м. Київ

Технологія підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи

У статті уточнено зміст поняття «педагогічна технологія». Висвітлено особливості інноваційних мистецько-педагогічних технологій, спрямованих на формування творчої особистості студентів вищих навчальних закладів. Розкрито специфіку оригінальної інноваційної технології підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи. Автором визначено її мету, спрямованість змісту, загальнопедагогічні та художньо-педагогічні принципи, що лежать в основі, шляхи реалізації, очікувані результати впровадження в підготовку студентів, майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Ключові слова: педагогічна технологія, інноваційна педагогічна технологія, підготовка майбутніх учителів образотворчого мистецтва, організація художньо-творчої діяльності.

Постановка і обґрунтування актуальності проблеми. В умовах інтеграції і глобалізації соціальних, науково-технічних та культурних процесів, що відбуваються у світі, важливого значення набуває питання технологізації вищої педагогічної освіти, зокрема, впровадження

технологічного підходу до підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх вчителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи є точкою перетину між державними вимогами та реально існуючим станом підготовки студентів вищих навчальних закладів, адже на практиці, як правило, зберігається незмінним традиційний підхід щодо вирішення цього питання.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. У науковій і методичній літературі накопичено чималу кількість теоретичних матеріалів з проблеми застосування інноваційних педагогічних технологій навчання у вищій школі. Аналізу тлумачення, визначенню сутності поняття «педагогічна технологія», закономірностей її розробки та впровадження у систему професійної освіти приділено значну увагу у наукових працях (О. Дубасенюк, Е. Зеєр, М. Кларін, Б. Лихачов, О. Новіков, І. Підласий, О. Рудницька, Г. Селевко та ін.).

Значний внесок у розробку теоретичних і методичних положень, які визначають сучасну художню освіту та інноваційні мистецько-педагогічні технології зробили С. Коновець, М. Лещенко, О. Музика, Л. Масол, С. Соломаха, Г. Сотська, Г. Шевченко, Б. Юсов та інші науковці. З погляду гуманістичних позицій розвитку системи вищої освіти у їхніх роботах розглядається проблема орієнтації студентів вищих навчальних закладів на творчий розвиток особистості в умовах професійної підготовки.

Мета статті полягає в уточненні змісту поняття «педагогічна технологія», висвітленні особливостей інноваційних мистецько-педагогічних технологій, спрямованих на формування творчої особистості студентів вищих навчальних закладів, розкритті специфіки оригінальної інноваційної технології підготовки майбутнього вчителя образотворчого

мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи.

Викладення основного матеріалу. Поняття «технологія» у галузі педагогічної освіти є органічною складовою поняття «педагогічна технологія», яка за визначенням ЮНЕСКО є «системним методом створення, застосування й визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти» [1, 331].

Узагальнення низки наукових розвідок дає нам можливість виокремити тлумачення педагогічної технології як: сукупності психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів, які є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу (Б. Лихачов) [5, 135]; способу вирішення поставленої педагогічної задачі шляхом запровадження певної системи умов, форм, методів, засобів і критеріїв (О. Новіков) [9, 157]; детального структурування, обґрунтування та опису послідовності застосування методів здійснення освітнього процесу, що уможлиблює одержання бажаного прогнозованого результату (О. Рудницька) [10, 35]; побудовану на науковій основі, запрограмовану у часі та просторі систему функціонування усіх компонентів педагогічного процесу, що приводить до наміченого результату (Г. Селевко) [11, 37].

Отже, у різних підходах до тлумачення поняття «педагогічна технологія» представлено використання даної дефініції в освітній практиці на трьох ієрархічно супідрядних рівнях: 1) загальнопедагогічному, що характеризує цілісний освітній процес у регіоні, освітньому закладі, на певному рівні навчання чи виховання; 2) предметному, де технологія вживається у значенні «приватна методика» як сукупність методів і засобів реалізації певного змісту навчання та виховання в межах одного предмета, групи, у діяльності педагога; 3) локальному (модульному) чи

процесуально-дійовому – технологія окремих частин навчально-виховного процесу, розв'язання окремих дидактичних і виховних завдань.

У сучасних дослідженнях пріоритетного значення набувають інноваційні педагогічні технології, які передбачають поєднання технологічного підходу та впровадження нових ідей. Урахування технологічного досвіду інших сфер надає педагогічним технологіям нових можливостей впливу на традиційний процес навчання, що сприятиме підвищенню його ефективності [14, 223].

Узагальнення низки наукових розвідок дає нам можливість виокремити інноваційні мистецько-педагогічні технології такі як:

– креативна технологія творчого розвитку учителя образотворчого мистецтва, що спрямована на забезпечення ефективності процесу формування цілісної творчої особистості вчителя, який володіє креативними якостями та різноманітними способами професійно-педагогічної і творчої діяльності, а також високим рівнем професійної компетентності і педагогічної майстерності (С. Коновець [2]);

– технологія створення «естетичного поля», в основі якої лежить єдність художньої і наукової діяльності педагога, взаємозв'язок між естетизацією та індивідуалізацією виховання особистості, що дає можливість удосконалювати пізнавально-світоглядну, емоційно-почуттєву та творчо-дієву сфери особистості педагога (М. Лещенко [4]);

– технологія формування естетичної культури вчителя образотворчого мистецтва, як сукупність і послідовність реалізації педагогічних методів, засобів, прийомів, форм організації естетико-педагогічної діяльності, відповідно до мети художньо-педагогічної підготовки та спрямованість на формування здатності до цілісного синтетичного й емоційно-почуттєвого сприйняття та розуміння предметної дійсності як об'єкта і сфери естетичного пізнання; набуття естетичного досвіду і формування на його основі естетичних смаків, оцінок та ідеалів

особистості; розвиток прагнення до творчої самореалізації й самовиявлення у різних видах художньо-естетичної діяльності (Г. Сотська [13]);

– технологія розвитку художньо-естетичного світогляду вчителів мистецьких предметів, як цілісний процес, що включає формулювання цілей, орієнтованих на досягнення результату, організацію всього процесу навчання із забезпеченням педагогічних умов для формування специфічних знань і вмінь, спрямованих на досягнення високого – «мистецького» рівня педагогічної майстерності вчителів (С. Соломаха [12]);

– технологія розвитку творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва, яка передбачає побудову такого освітнього простору, щоб кожен студент став суб'єктом творчої діяльності, саморозвитку і самовдосконалення, вищою формою якого є вияв індивідуальності, неповторності й творча самореалізація особистості майбутнього професіонала (О. Музика [7]);

– технологія взаємодії та інтеграції різних видів мистецтва, яка є системою пізнання й саморозвитку кожного індивідуума засобами взаємопроникнення різних видів мистецтва, цілеспрямованого прилучення особистості до світових надбань культури (Л. Масол [6], Б. Юсов [15]).

Провідною рисою означених інноваційних мистецько-педагогічних технологій є спрямованість на гуманізацію і гуманітаризацію освіти та визнання мистецтва як універсального феномену, що сприяє глибокому усвідомленню своєрідності людства як вищої форми естетичного ставлення людини до світу; впливає на внутрішній світ особистості, пробуджує сприйнятливність до прекрасного, стимулює розвиток образного мислення, асоціативної пам'яті, художньої уяви; створює широкі можливості для розвитку інтересу і потреби майбутніх учителів образотворчого мистецтва в художній творчості; забезпечує набуття

художньо-естетичного досвіду ставлення до дійсності і прояву індивідуальної творчості за законами краси.

При розробці технології підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи було враховано висновки науковців С. Вітвицької, О. Дубасенюк, В. Ортинського, Г. Селевка, Г. Сотської, у яких порушуються питання щодо освоєння, застосування і проектування педагогічних технологій, де наголошується, що педагогічна технологія повинна задовольнятися основними методологічними вимогами: концептуальність; системність; логічність процесу, взаємозв'язок усіх його частин, цілісність; керованість; ефективність; відтворюваність; єдність змістової і процесуальної частин, їх взаємообумовленість.

З урахуванням означених положень нами розроблено технологію підготовки майбутнього вчителя образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи, яку ми визначаємо як *упорядковану, алгоритмізовану систему взаємопов'язаних цілей, завдань, змісту, прийомів, методів і форм організації творчої художньо-педагогічної діяльності, що забезпечують поетапне, послідовне й цілеспрямоване досягнення мети художньо-педагогічної підготовки – формування готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи.*

Метою технології підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи є формування системи знань, умінь і навичок, які забезпечують студентам можливість ефективно організовувати художньо-творчу діяльність школярів; розвиток прагнення до творчої самореалізації й самовиявлення у різних видах художньо-творчої діяльності.

Технологія підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи

ґрунтується на загальнопедагогічних принципах (гуманізації, гуманітаризації, послідовності й систематичності навчання, зв'язку теорії з практикою), які, згідно мистецької освіти, доповнено художньо-педагогічними: принципом емоційної насиченості навчально-виховного процесу, спонукання до творчого самовираження та принципом урізноманітнення видів і форм діяльності учнів в організації педагогічної взаємодії (за О. Рудницькою). Виступаючи в органічній єдності, зазначені принципи доповнюють один одного у реалізації цілісного навчального процесу з підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи.

Зміст технології підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи структуровано до таких напрямів професійно-художньої підготовки, як:

- педагогічно доцільне насичення змісту дисциплін гуманітарного і професійно-практичного напрямку підготовки художньо-творчою компонентою на основі між- та мета предметних інтеграційних зв'язків;

- відбір і структурування змісту фахових дисциплін на основі принципу модульності;

- художньо-творча спрямованість організації й проведення виробничої практики та активізація позанавчальної науково-дослідної та культурно-мистецької діяльності.

Основою вибору вищезазначених напрямів стала концепція І. Лернера, вихідне положення якої полягає у тому, що глобальна функція навчання – засвоєння молодим поколінням соціальної культури, її збереження і розвиток [3].

Реалізація першого напрямку технології відбувається через впровадження до змісту обов'язкових навчальних дисциплін тем, які:

висвітлювали сутність, закономірності розвитку художньої творчості та її значення у формуванні художньо-естетичного світогляду; розкривали психологічні механізми розвитку художньої творчості учнів основної школи; виявляли педагогічний потенціал художньої творчості в навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл; характеризували художньо-педагогічну діяльність вчителя образотворчого мистецтва.

Добираючи до занять художньо-творчий пізнавальний матеріал, ми виходили з таких принципів: методична доцільність та оптимальність введення художньо-творчого компонента; посилення художньо-творчої спрямованості суспільно-гуманітарних, загальнонаукових дисциплін; спрямованість на підвищення пізнавальної активності студентів та їхнього інтересу до художньо-творчої діяльності й засвоєння ними певних спеціальних знань і умінь; стимулювання потреби у художньо-творчій самореалізації, самоосвіті й самовдосконаленні.

Реалізація другого напрямку технології відбувається за допомогою відбору і структурування змісту фахових дисциплін, орієнтованого на підготовку майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів на основі принципу модульності, що реалізується в структурі заняття в додатковому змістовому модулі.

Лекційний матеріал спрямовується на активізацію художньо-творчої пізнавальної діяльності студентів на основі принципів контекстного навчання: проблемності, ігрової діяльності, діалогічності спілкування, спільної колективної діяльності та принципу двоплановості.

Організація самостійної роботи студентів забезпечується наданням студентам вибору, що виявляється у власному вираженні студентів у художньо-творчій діяльності, у прояві їхніх творчих сутнісних сил.

В основу практичних занять покладено ідеї щодо організації: педагогічних (І. Мухіна, І. Кузьменчук), творчих педагогічно-мистецьких (О. Отич), естетико-педагогічних (Г. Сотська) майстерень, в яких

«досягається максимальне наближення до реального досвіду істинно наукового або художнього розуміння світу, тому що кожний її учасник рухається від усвідомлення особистого досвіду до досвіду національної й загальнолюдської культури у вільній діяльності» [8, 15]. Зміст художньо-творчих майстерень передбачає неперервну зміну видів художньо-творчої діяльності студентів відповідно до мети, поставлених завдань та охоплює систему творчих вправ-клаузур, художньо-творчих вправ, тренінгів, творчих завдань, розробку художньо-творчих проектів тощо.

Технологія підготовки майбутнього учителя образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи передбачає художньо-творчу спрямованість організації й проведення різних видів практик та активізацію позанавчальної науково-дослідної й художньо-творчої діяльності).

Позанавчальна художньо-творча діяльність здійснюється шляхом залучення студентів до застосування набутих вмінь та навичок у реальному житті та активній участі у соціокультурній діяльності, зокрема: реалізації художніх проектів; виконанні колективних мистецьких проектів; розробці та проведенні культурно-мистецьких заходів тощо.

Така форма підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи ґрунтується на принципах загальнодоступності, добровільності, гуманності та суспільно-корисної спрямованості, надає студентам можливість не лише займатися цікавою й захоплюючою для них діяльністю, яка відповідає їхній творчій індивідуальності, нахилам та інтересам, але також стимулює розвиток особистого художньо-творчого потенціалу і спонукає до самореалізації, саморозвитку та самовдосконалення.

Очікуваним результатом упровадження технології підготовки майбутніх учителів образотворчого мистецтва до організації художньо-

творчої діяльності учнів основної школи має бути сформована мотивація до здійснення означеної діяльності, міцні теоретичні знання (психолого-педагогічні, художньо-педагогічні, фахово-методичні, естетико-культурологічні), розвинені практичні вміння (організаторські, комунікативні та художньо-творчі), розвинений досвід художньо-творчої діяльності, що визначає сформованість студентів до здійснення означеної діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Узагальнюючи вищевикладене, вважаємо за доцільне наголосити, що складовими конструктами технології є: цільовий (мета і завдання); змістовий (відбір і структурування змісту художньо-педагогічної підготовки студентів); операційний (процесуальні аспекти процесу підготовки: форми, методи, прийоми навчання); навчально-методичне забезпечення процесу підготовки студентів; результативний (педагогічний результат).

Перспективи подальших розвідок полягають у визначенні критеріїв та рівнів готовності майбутніх учителів образотворчого мистецтва до здійснення ефективної організації художньо-творчої діяльності учнів основної школи.

Джерела

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник : вид. друге, доповнене й виправлене / Семен Устинович Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
2. Коновець С. В. Теоретичні і методичні основи творчого розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Коновець Світлана Володимирівна. – К., 2012. – 471 с.
3. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения / И. Я. Лернер – М. : Педагогика, 1981. – 186 с.

4. Лещенко М. П. Зарубіжні технології підготовки учителів до естетичного виховання : [монографія] / Марія Петрівна Лещенко. – 2-е вид., доп. – К. : Гротеск, 1996. – 192 с.
5. Лихачев Б. Т. Педагогика: Курс лекций / Учеб. пособие для студентов педагог. учеб. заведений и слушателей ИПК и ФПК / Б. Т. Лихачев [4-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Юрайт-М, 2001. – 607с.
6. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика : [монографія] / Л. Масол. – К. : Промінь, 2006. – 432 с.
7. Музика О. Я. Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... кан. пед. наук : 13.00.04 / Музика Ольга Яношівна ; Уманський державний ун-т імені Павла Тичини. – Умань, 2011. – 300 с.
8. Мухина И. А. Что такое педагогическая мастерская? // И. А. Мухина, Т. Я. Еремина Мастерские по литературе : интеграция инновационного и традиционного опыта : Книга для учителя. СПб. : СПб ГУПМ, 2002. – 209 с.
9. Новиков А. М. Педагогика: словарь системы основных понятий / А. М. Новиков – М. : Издательский центр ИЭТ, 2013. – 268 с.
10. Рудницька О. П. Педагогіка : загальна та мистецька : Навчальний посібник / О. П. Рудницька. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
11. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий : в 2 т. Т. 1 / Герман Константинович Селевко. – М. : НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.
12. Соломаха С. О. Інноваційна технологія розвитку художньо-естетичного світогляду викладачів до естетичного виховання мистецьких дисциплін / Світлана Соломаха // Проблеми освіти : наук. зб. / Ін-т інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2013. – Вип. 74. ч. 1. – С. 177–182.

13. Сотська Г. І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Сотська Галина Іванівна. – К., 2014. – 456 с.
14. Сотська Г. І. Теоретичні і методичні засади формування естетичної культури майбутніх учителів образотворчого мистецтва в педагогічних університетах : Монографія / Г. І. Сотська ; [за наук. ред. О. М. Отич]. – К. : Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2014. – 382 с.
15. Юсов Б. П. Наукова гіпотеза. Взаємодія та інтеграція мистецтв в поліхудожньому розвитку школярів / Борис Петрович Юсов. – Луганськ : Пресса, 1990. – 180 с.

Галина Кузьменко,

Київ

Технология подготовки будущих учителей изобразительного искусства к организации художественно-творческой деятельности учеников основной школы

В статье уточнено суть понятия «педагогическая технология». Рассмотрены особенности инновационных художественно-педагогических технологий, направленных на формирование творческой личности студентов высших учебных заведений. Раскрыта специфика оригинальной инновационной технологии подготовки будущего учителя изобразительного искусства к организации художественно-творческой деятельности учеников основной школы. Автором определено ее цель, направленность содержания, общепедагогические и художественно-педагогические принципы, лежащие в основе, пути реализации, ожидаемые результаты внедрения в подготовку студентов, будущих учителей изобразительного искусства.

Ключевые слова: педагогическая технология, инновационная педагогическая технология, подготовка будущих учителей изобразительного искусства, организация художественно-творческой деятельности.

Galyna Kuzmenko,

Kiev

The technology of preparation for the organization of creative and artistic activities for teachers of fine arts

The article convincingly proves the necessity of implementation of educational approach of training courses for students of fine arts. The article specifies the contents of educational technology. It highlights the features of innovative artistic-educational technologies aimed at forming holistic creative personality of teacher of fine art (Svitlana Konovets); The article discloses the creation of "aesthetic field" that was introduced by scientific and artistic activity of (Mariya Leshchenko); It also discloses the approach of formation of aesthetic culture of (Galyna Sotska); The article mentions development of artistic and scientific outlook of (Svitlana Solomaha). The write-up discloses specifics of the innovative technology that implements the organization of creative and artistic activity in training of future teacher of fine arts. The author defines its goal, orientation of contents, general and artistic underlying principles, ways of implementation, expected results of implementation in training courses for students.

Key words: educational technology, innovative educational technology, training of future teachers of fine arts, organization of creative and artistic activities.